

Zitierhinweis

Hlaváček, Ivan: Rezension über: Bernd Schneidmüller (ed.), König Rudolf I. und der Aufstieg des Hauses Habsburg im Mittelalter, Darmstadt: wbg Academic, 2019, in: Český časopis historický, 2021, 2, S. 470-472, <https://recensio-stag.lorax.syslab.com/r/30be30aba279427e8752c7bb47728a8c>

český časopis historický

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.

nanejvýše stručnou charakteristikou je nedostatečnou náhradou (s. 67–79), zejména když není zcela jasné, zda je tento soupis úplný, respektive jakou roli zaujímají vybrané lokality v rámci zkoumaného regionu. Je možné, že se na úrovni odborníků v oboru montánní historie a archeologie jedná o banalitu, mimo úzký expertní okruh to však oslabuje sdělnost a přesvědčivost knihy. Podobně budí mnoho informací dojem nahodilosti. Jakkoli je jasné, že mnohé z uvedeného padá na vrub pramenné základně, čtenář je ponecháván v hluboké vodě bez vysvětlení. Tyto nedostatky značně oslabují možný dosah knihy, která je jinak nabytá závažnými informacemi.

David Kalhous

Bernd SCHNEIDMÜLLER (ed.)
*König Rudolf I. und der Aufstieg des
Hauses Habsburg im Mittelalter*

Darmstadt, Wissenschaftliche
Buchgesellschaft 2019, XIV+512 s.
s řadou vyobr., ISBN 978-3-534-27125-2.

Nevýznamný a nepříliš reprezentativní, ale starobylý hrad Habsburg ve švýcarském kantonu Aargau ani zdaleka nedává tušit, kam až to dotáhli jeho majitelé. I když Habsburkové už ve 13. století ještě před Rudolfem o sobě dávali vědět jako regionální síla, byl to teprve on, od roku 1273 jako římský král Rudolf I. (1218–1291), kdo vstoupil impozantně už ve více než zralém věku na celoříšské jeviště, které zejména proti Přemyslu II. postupně ovládl. Jeho významu odpovídá i vědecká literatura – říšská i česká. Tě už takřka 120 let dominuje mohutná, více než osmisetstránková biografie od Oswalda Redlicha (1903, reprint 1965), kterou autor doprovodil zpracováním Rudolfova reges-

táře v rámci Regest Imperii a vydáním edice příslušné formulářové sbírky (Die Wiener Briefsammlung).

Už titulek této knihy naznačuje, že jde o soubor statí spíše nesourodého charakteru, ale přesto mapujících aspoň základní středověké uzlové situace habsburských dějin. Rodu přes různá protivenství a porážky nakonec vždy přálo štěstí. Že se jeho strůjci ve dvou středověkých zlomových situacích stali českými králi, je svým způsobem možná ironií osudu. V nadsázce platí, že nechybělo mnoho, aby Přemysl II. v bitvě na Moravském poli nepodlehł (a stačilo opravdu málo, aby se tak stalo), a aby pak o necelého půldruhéstoletí později byl k dispozici mužský potomek alespoň jednoho z Karlových synů; buď Václava IV., jeho bratra Zikmunda, a možná i Jana Zhořeleckého. Nestalo se tak. Naopak Habsburkové zvládli srovnat se jak s porážkou svého pretendenta Friedricha Sličného, tak s neúspěchem v soupeření o říšský trůn koncem 14. století (které barvitě vylíčil v roce 1960 Alois Gerlich), majíce ovšem nadto z roku 1363 v rukou významnou dědickou smlouvu s Lucemburky, tedy Karlem IV., jenž vystupoval a zavazoval i svého dvouletého syna Václava.

Ale obraťme pozornost k tomu, co nám nabízí celkem 19 povětšinou analytických studií, které jsou členěny do pěti okruhů. Předchází jim předmluva představených nadace císařského dómu ve Špýru, který je místem posledního odpočinku nejen samotného Rudolfa, ale i řady jeho předchůdců a následovníků. Navazují pak dva úvodní příspěvky redaktorovy. První vytyčuje základní ideu knihy, kterou vidí ve třech podstatných problémových okruzích, i když kniha sama se člení do pěti. Stručně řečeno: nejdříve jde o samotného Rudolfa I. jako osobnost

a politika. Druhá část se zabývá špýrským dómem a městem Špýrem. A posléze třetí sleduje vzestup Habsburků od Rudolfa I. až po svět objímající vládu Maxmiliána I. (1486–1519) a Karla V. († 1558), ovšem nahlíženou evropocentrickými očima.

Druhý Schneidmüllerův příspěvek (s. 9–42), na němž je vidět, že byl prvotně určen pro veřejnou přednášku u příležitosti 800 let od Rudolfova narození, začíná citací kolmarské kroniky, která ojedinělým způsobem podává popis Rudolfovy tělesné schránky a neheroizujícím způsobem se pak vyrovnává s jeho vzhledem. Následně Schneidmüller provází Rudolfa životem s akcentací historie, anekdot, nadávek či chvalořečí, jimž jej středověk v hojně míře častoval, až ke konstatování o jeho bezpříkladné mírumilovnosti, o čemž lze mít z hlediska jistého odstupu dost pochybností. Rudolfův vztah k Václavu II. a navázání rodinných vazeb s Přemyslovci ovšem patřily ke středověké vše pokrývající pragmatičnosti.

Schneidmüller návazně provádí v hutné zkratce oprávněnou kritiku středověkého kronikářství a nemohl neskončit u Grillparzera, a v jeho dramatu u monologu Ottokara z Hornecku (= Otacher ouz der Geul). Snad jen jedna diplomatická poznámka se týká hodnocení konsensu významných osob v Rudolfových listinách. Není to podle mého domnění důsledek jeho mimořádné touhy či snahy zapojit tuto vrstvu do děje dotazem na její mínění, ale běžnou formulí, která v privilegiích prochází staletími. K ostatním rozpravám už jen telegraficky.

První je věnována obnově královské moci v říši po řadě let trvajícím interregnu. Druhým tématem jsou teritoria vlády a vzestup Habsburků k dynastii evropského rozměru především ve 14. a prvních desetiletích následného věku. Další dva příspěvky se

zabývají Špýrem. Z nich první se zaměřuje na dóm s jeho sochařskou výzdobu a také na jeho funkci jako exkluzivního pohřebiště. Druhý obecněji na Špýr jako město a na tamní církev ve vztahu k říši. Posléze pak pátý přináší pět vhlédů do různých speciálních otázek habsburského růstu k světovému významu. Upozornit mohu jen na některé, které by českého čtenáře mohly zejména zajímat.

V stručném úvodním textu (s. 43–56) Martin Kaufhold upozorňuje na někdy přehlížené aspekty Rudolfova panování a na jeho chování, kdy jako „parvenu“ měl obzvlášť obtížnou pozici. Martina Stercken sleduje počátky vzestupu rodu. Andreasi Büttnerovi pak jde o osudy říšských klenotů za prvních tří habsburských králů. Druhý oddíl uvozuje Christina Lutter statí o zakotvení Habsburků v Rakousku od Rudolfova udělení v léno jeho synům r. 1282 až do 15. století. Dieter Speck skicuje paralelní děje v rakouských „předních“ zemích včetně vztahu k Spříseženstvu.

Julia Hörmann-Thurn und Taxis sleduje snad nejvýznamnější instrument habsburské politiky, totiž jejich sňatkovou politiku ve 13. a 14. století, v níž Lucemburkové hráli významnou roli a upozorňuje i na aspekty vymykající se úzu doby (mesaliance, význam papežských dispensů). V přehledné tabulce pak sestavuje v úvahu připadající jedince i s nerealizovanými spojeními (s. 157–186). Christian Lackner s bohatým bibliografickým aparátem představuje vídeňskou Rudolfinu, i když v život vešla vlastně až jako Albertina (s. 187–201). K tomu, že by to byl Rudolfův „ureigenstes Projekt“, jak uvádí Lackner s tím, že o tom nikdo nepochybuje, bych jen dodal, že tu pražská fundace jeho tchána rozhodně nebyla bez inspirativního významu.

Pokud pak jde o výše zmíněná spirensia dvou dalších okruhů, stačí konstatovat, že jde o analýzu Rudolfova předpokládaného náhrobního obrazu Matthiasem Mullerem na jedné a Gabrielou Köster analyzovaný nedokončený císařský memoriál Maximiliána na druhé straně. Manuel Kamenzin sleduje pohřební obřady po skonu Rudolfa I. se zázlehy do novověku. Gerhard Fouquet rekonstruuje postavení špýrského kostela (tedy dómského kléru) v Rudolfově době, Kurt Andermann si všímá vztahu Rudolfa a města Špýr a Benjamin Müsegades dómského patrocinia. Alexandru Schubertovi jde o habsburskou minulost jako objekt veřejné prezentace.

Poslední okruh uvádí Martin Kintzinger statí o habsburském císařství v pozdním středověku a o tom, jak z „okrajového království“ se dospělo k císařství přesto, že nebylo moderováno z centra. Julia Burkhardt sleduje středovýchodní Evropu od smrti Ladislava Pohrobka v jejích kontroverzních vztazích (s. 393–410).¹ Klaus Oschema se obrací k habsburské expanzi na západ v letech 1477–1519. Claudia Mártl stopuje vztah Habsburků k osmanské říši do roku 1519. Sborník uzavírá Heinz-Dietrich Heilmann: Plus ultra? Von Kaiser Friedrich zu König Rudolf I. von Habsburg, Habsburgs Aufbrüche in die Welt, das Scheitern imperialer Weltherrschaft Kaiser Karls V. und

die Zeichen dynastischer Erinnerungsbehaftung bis zu Kaiser Franz Joseph I. von Österreich am erneuerten Dom zu Speyer (s. 459–485).

Knihu uzavírá zjednodušený rozrod Habsburků ve středověku, stručné biogramy autorů, soupis početných černobílých vyobrazení a jmenný rejstřík. I když jednotlivé příspěvky mají bohatý poznámkový aparát, cílený soupis speciální literatury by nepochybně nebyl na škodu. Jistě lze litovat s Martinem Wihodou, že se české produkci nevěnovala dostatečná pozornost, ale o jeho domněnce, že německá historická bohemistika se nachází na prahu klinické smrti, lze dost důvodně pochybovat.² Ostatně stačí upozornit na „Barbarossovské“ sborníky, jejichž je Wihoda spoluvydavatel.

Ivan Hlaváček

František ŠMAHEL

***Tábor, I. Od počátku osídlení
do roku 1452***

Praha 2020, Nakladatelství Lidové noviny, 550 s., ISBN 978-80-7422-741-7.

Od prvního vydání Dějin Tábora uplynulo více než třicet let. K sazbě byl rukopis podle tirage odevzdán 27. ledna 1988. První svazek knihy vyšel nákladem 4150 kusů, což byl náklad na tehdejší poměry relativně nízký. Druhý svazek šel na sazbu po roce a měsíci 28. února 1989. Náklad byl překvapivě zvýšen na 4400. Čtenářsky příhodná byla jistě skutečnost, že druhý svazek byl paginován průběžně (začínal stranou 335 a končil stranou 696). Relativně bohatý obrazový doprovod se zaměřil především na hmotnou kulturu. Nové, jednosvazkové vydání nazvané

1 Snad tu lze upozornit na ji uváděnou, ale v bibliografické bázi HÚ AV nepodchytenou, poměrně rozsáhlou statí Magdy Schusterové o mírovém projektu Jiřího z Poděbrad: Magda SCHUSTEROVÁ, *Der Friedensvertrag Georgs von Podiebrad von 1464 vor dem Hintergrund der spätmittelalterlichen Vertragspraxis*, Osnabrücker Schriften zur Rechtsgeschichte, Bd. 17, Göttingen – Osnabrück 2016.

2 Časopis Matice moravské 138, 2019, s. 417.